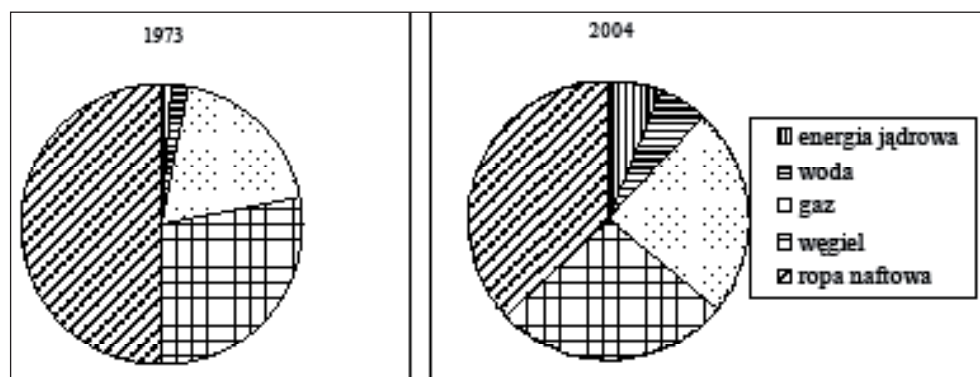

WIESŁAWA GIERAŃCZYK
Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Międzynarodowe uwarunkowania pozyskiwania ropy naftowej w rejonie kaspijskim

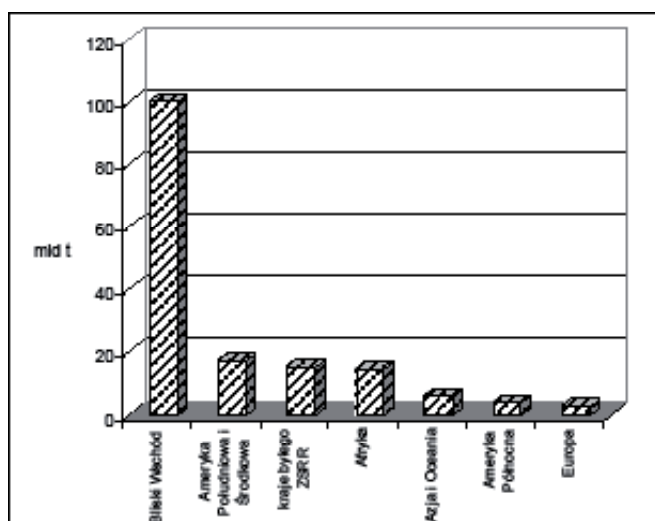
Rozwojowi gospodarki światowej i wzrostowi zaludnienia świata towarzyszy nieustanny wzrost zapotrzebowania na energię. Szczególnie szybki wzrost zużycia surowców energetycznych przypada na drugą połowę XX w. Wówczas w strukturze zużycia pierwotnych źródeł energii wyraźnie wzrosła rola ropy naftowej. Zainteresowanie tym paliwem wiązało się z rosnącymi kosztami wydobycia i przetwarzania węgla, a także z dynamicznie rozwijającym się transportem.

Ryc. 1. Światowa struktura paliwowa energii pierwotnej w 1973 i 2004 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Raport...* 2005

Nierównomierne rozmieszczenie zasobów ropy na świecie powodowało wzrastające uzależnienie najlepiej rozwiniętych gospodarek światowych od importu. Wykorzystały to kraje naftowe zrzeszone w OPEC, znacznie podnosząc ceny ropy naftowej w 1973 r. Konsekwencją tego posunięcia był kryzys energetyczny, który spowodował poważną recesję światowej gospodarki. Upowszechnienie energooszczędnych technologii oraz poszukiwanie nowych źródeł energii przyczyniło się do ograniczenia roli ropy naftowej w gospodarkach krajów rozwiniętych. W 2004 r. w światowej strukturze zużycia energii pierwotnej udział ropy naftowej kształtował się na poziomie 37%, podczas gdy w 1973 r. wynosił ok. 50% (ryc. 1, *Raport...* 2005).

Ryc. 2. Światowe rezerwy ropy naftowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Raport...* 2005

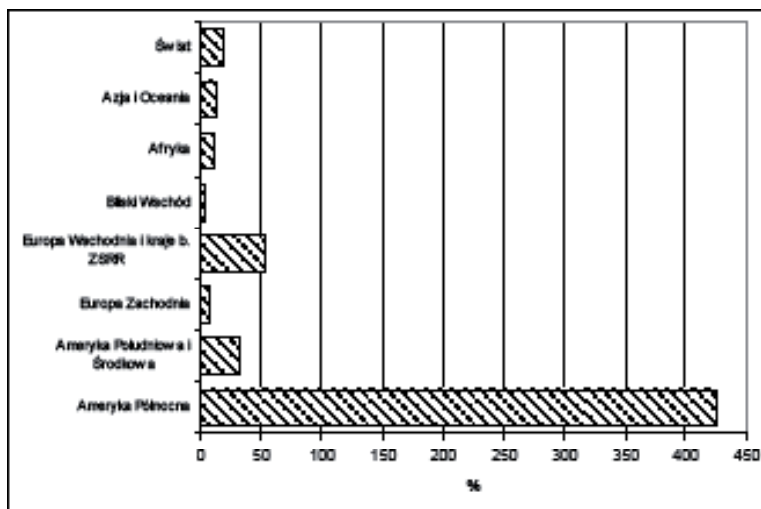
Światowe rezerwy ropy naftowej szacowane są na 160 mld t. Największe rezerwy ropy naftowej zalegają w obrębie Zatoki Perskiej. Udokumentowane złoża ropy naftowej na Bliskim Wschodzie są ponad dwukrotnie zasobniejsze niż na pozostałym obszarze kuli ziemskiej łącznie (ryc. 2).

Tabela 1. Wydobyte ropy naftowej na świecie w 2005 r.

Kraj	Wydobycie w mln t	Region	Udział w %
Świat	3875,0		100,0
Arabia Saudyjska	468,8*	Rejon Zatoki Perskiej	26,2
Irak	96,7		
Kuwejt	131,0*		
ZEA	114,6*		
Iran	204,2*		
Chiny	180,7*		
Indonezja	52,3*	Europa/Azja	12,1
Rosja	469,2*		
Norwegia	130,5	Rejon Morza Północnego	5,5
Wielka Brytania	83,9*		
Stany Zjednoczone	340,8*	Ameryka Północna	11,5
Kanada	104,4*		
Wenezuela	172,9*	Ameryka Południowa	11,0
Meksyk	168,6*		
Brazylia	83,1*		
Nigeria	124,5*		
Libia	76,2		
Pozostałe	604,5		22,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Kwartalnik Statystyki Międzynarodowej” nr 4, 2006, GUS, Warszawa

W tym regionie wydobywa się też najwięcej omawianego surowca. Arabia Saudyjska, Kuwejt, Bahrajn, Katar, ZEA, Iran i Irak dostarczają ok. 1/4 światowego wydobycia ropy naftowej (tab. 1). Jednak niestabilność regionu i zagrożenie fundamentalizmem islamskim, zwłaszcza po 11 września 2001 r., skłania kraje Europy Zachodniej i Stany Zjednoczone, (których gospodarka w 55% uzależniona jest od importowanej ropy naftowej, z czego 23,7% pochodzi z Arabii Saudyjskiej i Iraku) do poszukiwania alternatywnych wobec OPEC źródeł ropy naftowej. Obszarem atrakcyjnym pod względem ekonomicznym i strategicznym na przełomie tysiącleci stały się kraje postradzieckie.

Ryc. 3. Rozbieżności między górną i dolną granicą zasobów ropy naftowej w 2005 r. według kontynentów (dolna granica szacunków = 100%)

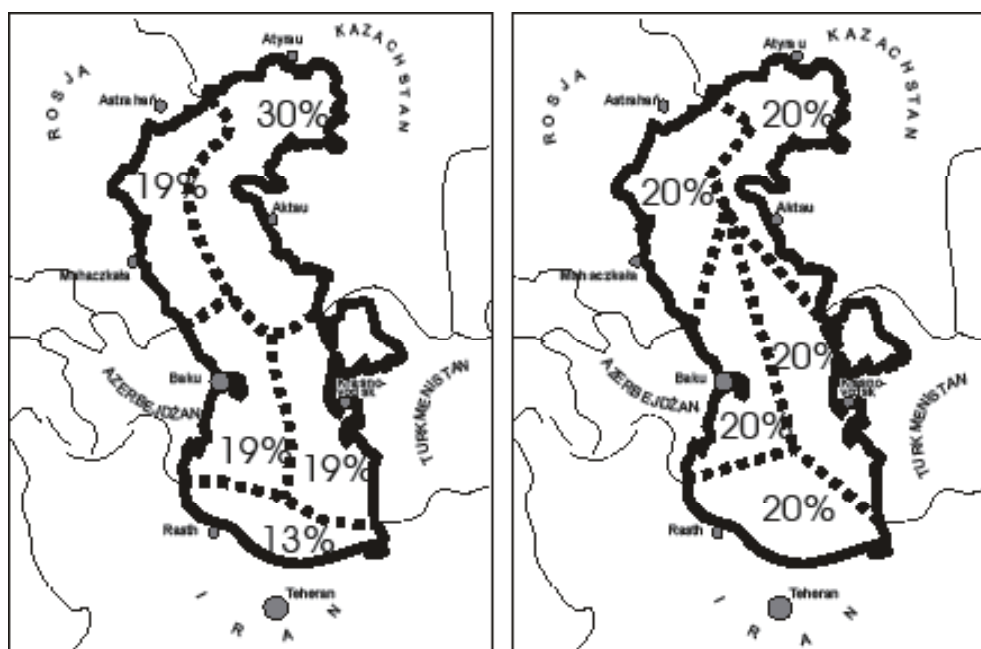
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: BP Statistical Review of World Energy, June 2006, PennWell Corporation, „Oil & Gas Journal”, Vol. 104.47 (December 18, 2006), Gulf Publishing Company, „World Oil”, Vol. 227, No. 9 (September 2006)

Wynika to głównie z narastającej potrzeby dywersyfikacji źródeł zaopatrzenia wśród największych odbiorców, ale także ze stosunkowo słabego rozpoznania skali występujących w Europie Wschodniej i na obszarze krajów byłego ZSRR zasobów ropy naftowej. Maksymalne szacunki zasobów płynnych węglowodorów są o ponad 50% większe od scenariusza najbardziej pesymistycznego (większe rozbieżności występują jedynie w Kanadzie) (ryc. 3). Atrakcyjność tego regionu rodzi wiele konfliktów w zakresie ustalenia przygranicznych stref wpływów oraz wydobycia i dystrybucji omawianego surowca.

PODZIAŁ

W okresie ZSRR wykorzystanie największego jeziora świata, o powierzchni 376 tys. km², określały dwustronne porozumienia między Związkiem Radzieckim i Iranem. Wskutek rozpadu ZSRR liczba państw nadkaspjskich wzrosła do pięciu. Poza Iranem są to Rosja,

Azerbejdżan, Kazachstan i Turkmenistan. Każdy z tych krajów rości sobie prawa do wykorzystania akwenu, z którym sąsiaduje. W połowie lat 90. Azerbejdżan sam określił granice własnego sektora kaspijskiego. Jednak Iran i Turkmenistan zakwestionowały ten podział. Stąd w strefie kontaktu irańskie okręty wojenne niejednokrotnie zmuszały azerskie statki (m.in. BP) do opuszczenia spornego obszaru. Dotychczas nadal brak jest oficjalnych, zaakceptowanych przez wszystkie kraje nadkaspjskie rozwiązań regulujących zasady korzystania z wód i zasobów. Podejmowane próby podziału Morza Kaspijskiego kończyły się fiaskiem. Rosja – podobnie jak Iran – uznają Morze Kaspijskie jako morze wewnętrzne, a więc nie podlegające rygorom prawnym Konwencji Prawa Morza i opowiadają się za niedzieleniem Morza Kaspijskiego i wspólną eksploatacją jego zasobów. Pozostałe trzy państwa uważają, że Morze Kaspijskie jest morzem otwartym, podlegającym międzynarodowej jurysdykcji, stąd domagają się wyznaczenia 15-milowej strefy przybrzeżnej i 25-milowej strefy ekonomicznej (Janusz-Pawletta 2006).

Ryc. 4. Warianty podziału Morza Kaspijskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Energy Information Administration (www.eia.doe.gov), Ośrodek Studiów Wschodnich (osw.waw.pl)

Rosnące zainteresowanie kaspijskimi surowcami na światowym rynku skłoniło potencjalnych eksporterów ropy naftowej do kompromisu. W 2002 r. podpisane zostały porozumienia między Rosją i Azerbejdżanem oraz Rosją i Kazachstanem o przypadających poszczególnym krajom strefach dna Morza Kaspijskiego. Kraje te, tworzące tzw. koalicję kaspijską, opowiadają się za podziałem spornego akwenu według tzw. linii środka. Oznacza to, że granica na dnie będzie biegła tak jak na lądzie, w równym oddaleniu od terytoriów

przybrzeżnych krajów. Jednocześnie kraje te odstępują od podziału wód. Według tej koncepcji Kazachstan otrzymałby prawie 30% dna Morza Kaspijskiego, Rosja, Azerbejdżan i Turkmenistan – po ok. 19%, zaś Iran – 14%. O ile do tej koncepcji dość przychylnie nastawiony jest Turkmenistan, to Iran konsekwentnie neguje takie rozwiązanie, tym bardziej, że w irańskim sektorze nie byłoby takich złóż, jakie pozostałyby po azerskiej stronie podmorskiej granicy. Irańska dyplomacja żąda więc, aby traktować Morze Kaspijskie jako jezioro. Przy takim założeniu, jeśli doszłoby do podziału, każde z pięciu państw otrzymałoby po 1/5 akwenu (ryc. 4).

ZASOBY

Światowe zainteresowanie obszarem postradzieckim wzrosło po rozpadzie ZSRR i odkryciu bogatych złóż ropy pod dnem Morza Kaspijskiego. Według dolnej granicy szacunków w obrębie akwenu zalega 2,3 mld t (zasoby USA wynoszą 2,7 mld t, a Morza Północnego 2,1 mld t). W bardziej optymistycznych prognozach szacuje się, że zasoby kaspijskiej ropy są dwukrotnie wyższe (tab. 2). Biorąc nawet pod uwagę górną granicę szacunków trudno uznać za prawdziwe stwierdzenie, że rejon kaspijski to „druga Zatoka Perska”. Jednak sama perspektywa alternatywy źródeł zaopatrzenia w ropę wobec nieobliczalnej politycznie Zatoki Perskiej i kurczących się bogactw Morza Północnego (uważanych dotychczas za bufor strzegący Europę Zachodnią przed skokami cen arabskiego surowca) czyni z tego regionu obszar strategiczny.

Tabela 2. Szacunkowe zasoby ropy naftowej w basenie Morza Kaspijskiego

Kraj	Zasoby udokumentowane w mln t*	
	Dolna granica szacunków	Górna granica szacunków
Azerbejdżan	952,0	1700,0
Iran	13,6	13,6
Kazachstan	1224,0	2393,6
Rosja**	40,8	40,8
Turkmenistan	74,2	231,2
Razem	2304,6	4379,2

* – możliwe do eksploatacji w obecnych warunkach technicznych

** – zasoby tylko na Morzu Kaspijskim

Źródło: Zagórski 2005

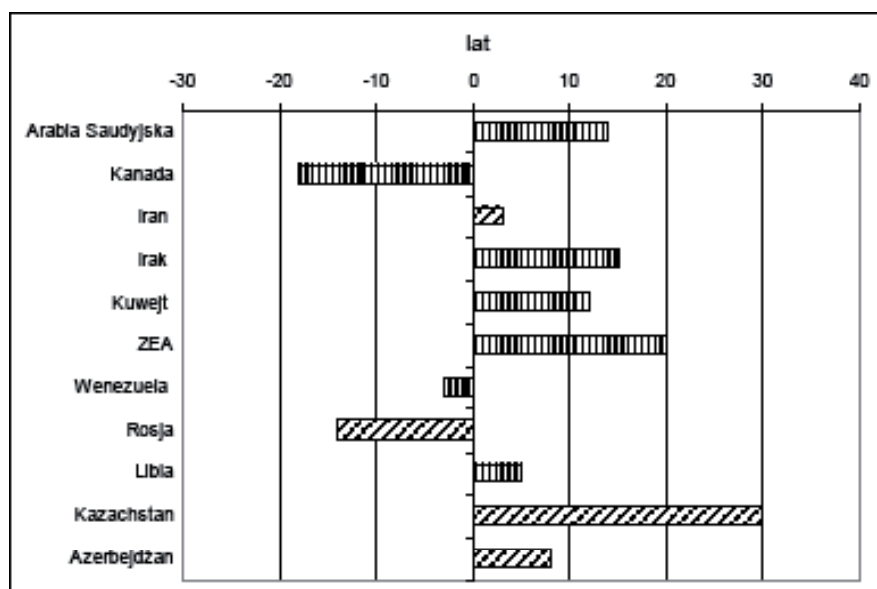
Największe zasoby ropy naftowej w rejonie kaspijskim rozlokowane są w strefie granicznej Kazachstanu (tab. 2). Według najnowszych danych szacuje się, że Kazachstan posiada 3,2% światowych zasobów ropy naftowej. Odkryte w 1960 roku złoża ropy naftowej i towarzyszącego im gazu ziemnego plasowane są obecnie na czternastym miejscu po: Arabii Saudyjskiej, Iranie, Iraku, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Kuwejcie, Wenezueli, Rosji, Nigerii, USA, Libii, Chinach, Meksyku i Norwegii. Kazachskie pola naftowe na kaspijskim szelfie, takie jak: Kashagan, Tengiz, Uzen oraz Karczaganak, uważane są za najzasobniejsze w regionie (tab. 3). Złoże Tengiz szacowane na 6–9 mld baryłek ropy postrzegane jest jako jedno z dziesięciu największych odkrytych złóż na świecie, bardzo dobrej jakości.

Tabela 3. Ważniejsze pola naftowe w krajach basenu Morza Kaspijskiego

Kraj	Ważniejsze pola naftowe	Wydobycie w 2002 r. w tys. baryłek/d	Udowodnione zasoby w bln baryłek
Azerbejdżan	ACG Mega-Strukture (m.in. BP)	125	5,4
Kazachstan	Tengiz (m.in. Chevron Texaco)	285	6–9
	Karachaganak (m.in. BG, Agip)	100	2,4
	Kashagan (m.in. ENI-Agip, BG)	b.d.	7–9
Turkmenistan	Cheleken (Dragon Oil)	10	0,6
	Nebit Dag (Burren Energy)	10	0,1

Źródło: Energy Information Administration

Obecnie Kazachstan plasowany jest jako piętnasty na świecie producent ropy naftowej, z realnymi możliwościami awansu w najbliższych latach nawet do pierwszej piątki producentów. Pozycja konkurencyjna Kazachstanu w dostarczaniu ropy na światowy rynek jest bardzo wysoka ze względu na dużą rozbieżność między optymistycznym i pesymistycznym scenariuszem rezerw omawianego surowca (tab. 2), ale także najodleglejszym w skali całego świata wskaźnikiem Depletion Midpoint¹. W Kazachstanie zostanie on osiągnięty za 30 lat, podczas gdy w ZEA za 20 lat, w Arabii Saudyjskiej za 14, a w Rosji wystąpił już w 1992 r. (ryc. 5).

Ryc. 5. Depletion Midpoint w 2006 r. dla państw posiadających największe rezerwy ropy naftowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.peakoil.ie/newsletters>, BP Statistical Review of World Energy, June 2006

¹ Depletion Midpoint – wyrażany w latach punkt określający wydobycie 50% zasobów ropy naftowej, służy do oceny przyszłej dostępności ropy naftowej.

Kazachstan, dysponując znacznymi zasobami ropy naftowej, stał się po rozpadzie ZSRR poważnym partnerem gospodarczym dla kapitału zagranicznego. Większość przedsięwzięć związanych z wydobywaniem ropy naftowej realizowana jest tu z udziałem kapitału zagranicznego² w formie przedsięwzięć typu joint venture, umów o podziale produkcji oraz na podstawie koncesji na eksploatację złóż. Penetracją złóż zajęła się Offshore Kazakistan International Operating Company, w skład którego weszły największe światowe koncerny naftowe, takie jak Royal Dutch/Shell, Amoco BP, Mobil, Total, Agip, BG, Statoil i Inpex. Natomiast głównym producentem ropy naftowej jest, powstała w 1993 r., spółka TengizChevroil, w której 75% udziałów mają firmy amerykańskie (Chevron – 50% i Exxon Mobil – 25%), 20% Kazachstan i 5% Rosja. Zagraniczne koncerny naftowe podejmując decyzję o inwestycjach w Kazachstanie uzupełniły lukę w podaży kapitału.

Także władze Azerbejdżanu otworzyły swój sektor surowcowy dla zagranicznych inwestorów, oferując im dość dużą swobodę działania. Popierały udział zagranicznych inwestorów zarówno w zagospodarowywaniu złóż, jak i rozwoju kaukaskich szlaków tranzytowych. Atrakcyjność azerskich złóż podwyższa dogodne położenie z punktu widzenia możliwości transportowych w ramach uruchomionego w 2006 r. rurociągu naftowego Baku–Tibilisi–Ceyhan. Zasoby ropy naftowej zalegające w azerskiej strefie wpływów na Morzu Kaspijskim są znacznie mniejsze niż w Kazachstanie. Wzrost wydobywania opiera się w zasadzie na eksploatacji zespołu złóż Azeri–Chi-rag–Guneshli³.

Relatywnie niewielkie znaczenie mają natomiast zasoby, a zwłaszcza produkcja ropy naftowej, w Turkmenistanie. Wynika to m.in. z ograniczonej otwartości tego kraju na inwestycje zagraniczne. Niemal wszystkie firmy, które próbowały działać w Turkmenistanie po roku 1990, wycofały się zniechęcone gigantyczną biurokracją i korupcją oraz niepewnością warunków funkcjonowania. Obecnie zaangażowali się nowi inwestorzy, m.in. indonezyjski Petronas i duński Maersk Oil, którzy wspólnie z firmami rosyjskimi próbują włączyć się do zagospodarowania najważniejszych złóż Czeleken i Nebit Dag. Ich produkcja utrzymuje się na niezbyt wysokim poziomie, ok. 5500 t/d ropy.

W przypadku Rosji i Iranu złoża Morza Kaspijskiego mają drugorzędne znaczenie w stosunku do wydobywania w innych rejonach. W sektorze irańskim penetrację i wykorzystanie złóż utrudniają warunki fizyczno-geograficzne. W tej części Morza Kaspijskiego głębokość wody sięga 980 m, a Iran nie ma doświadczenia i sprzętu do poszukiwań głębokowodnych. Dopiero w 2004 r. posadowiono tu pierwszą platformę wiertniczą. Generalnie Iran traktuje zasoby nadkaspjskie jako rezerwę, która będzie wykorzystywana w miarę wyczerpywania się złóż w rejonie Zatoki Perskiej (Zagórski 2005).

Dążenia krajów nadkaspjskich, zwłaszcza Kazachstanu i Azerbejdżanu, do zwiększania wydobywania ropy naftowej utrudniają bariery infrastrukturalne i geopolityczne. Śródlądowe położenie złóż i znaczna odległość od potencjalnych rynków zbytu wymusza korzystanie z transportu rurociągowego.

---

² W latach 90. w Kazachstanie powstało ponad 40 konsorcjów międzynarodowych, m.in. z udziałem: AES Corporation, Agip, Arco, British Gas, Central Asia Petroleum, Chevron, China National Petroleum, Ispat, Mobil Oil, Philip Morris, Texaco.

³ Największym inwestorem zagranicznym, który zainwestował w eksploatację tych złóż, jest British Petroleum.

DYSTRYBUCJA

Poważną rolę w kształtowaniu pozycji gospodarczej krajów nadkaspijskich jeśli chodzi o ropę naftową pełni Rosja, która w omawianym obszarze posiada niewielkie złoża, ale jest właścicielem najważniejszych kanałów dystrybucji płynnych węglowodorów. W okresie niemal całej dekady lat 90. XX wieku polityka Rosji w zakresie dystrybucji ropy naftowej polegała na utrzymaniu zależności byłych republik radzieckich od infrastruktury rosyjskiej: funkcjonującego od ponad 30 lat ropociągu Atyrau–Samara i zmodernizowanej w 1997 r. trasy Baku–Noworosyjsk. Koncepcje budowy konkurencyjnych rurociągów były przez Rosję konsekwentnie blokowane. Projekt Baku–Supsa (tzw. trasa zachodnia) przez Azerbejdżan i Gruzję nad Morze Czarne, zainicjowany przez Amoco, poparty przez BP i rząd Azerbejdżanu, był odciągany w czasie wskutek narastających konfliktów w Abchazji i Osetii Południowej. Stanowisko Rosji w tych konfliktach nie było do końca jasne. Dopiero destabilizacja w Kaukazie Północnym zapoczątkowała zmiany w układzie sił. Niewątpliwie wojna w Czeczenii działała na korzyść państw, które nie chciały dopuścić do umocnienia Rosji w rejonie kaspijskim i na światowym rynku ropy. Przedłużający się konflikt w Czeczenii pozwolił zreorientować państwom kaukaskim swoją politykę i swobodniej realizować zaplanowane przedsięwzięcia. W 1999 r. oddany został gruzińsko-azerski rurociąg o długości 917 km. Rurociąg ten nie stanowi poważnego zagrożenia dla trasy Baku–Noworosyjsk. Jego przepustowość jest trzykrotnie mniejsza, a ponadto rynek zbytu ograniczony do krajów regionu czarnomorskiego.

W wyniku walki o rynki dalsze i odleglejsze strona rosyjska i azersko-amerykańska zaangażowały się w budowę ropociągów o większych przepustowościach, przy czym w obydwu projektach zasadniczą rolę odgrywała ropa z kazachskich pól naftowych. W 2001 r. oddano trasę od złóż Tengiz w Kazachstanie do rosyjskiego portu czarnomorskiego Noworosyjsk (TKT). Ropociąg ten jest przedsięwzięciem wielkoskalowym, który w przyszłości ma umożliwić budowę ropociągu na Bałkanach, jako że ropa będzie transportowana z Noworosyjska do Burgasj w Bułgarii, a potem przez Macedonię do albańskiego portu – Vlore. Docelowo rurociąg Tengiz Noworosyjsk ma transportować 60 mln t ropy rocznie (23 mln t w 2004 r.). Ze względu jednak na konflikt zachodnich udziałowców konsorcjum KTK z władzami Rosji obecnie wstrzymano poszerzanie przepustowości tego szlaku.

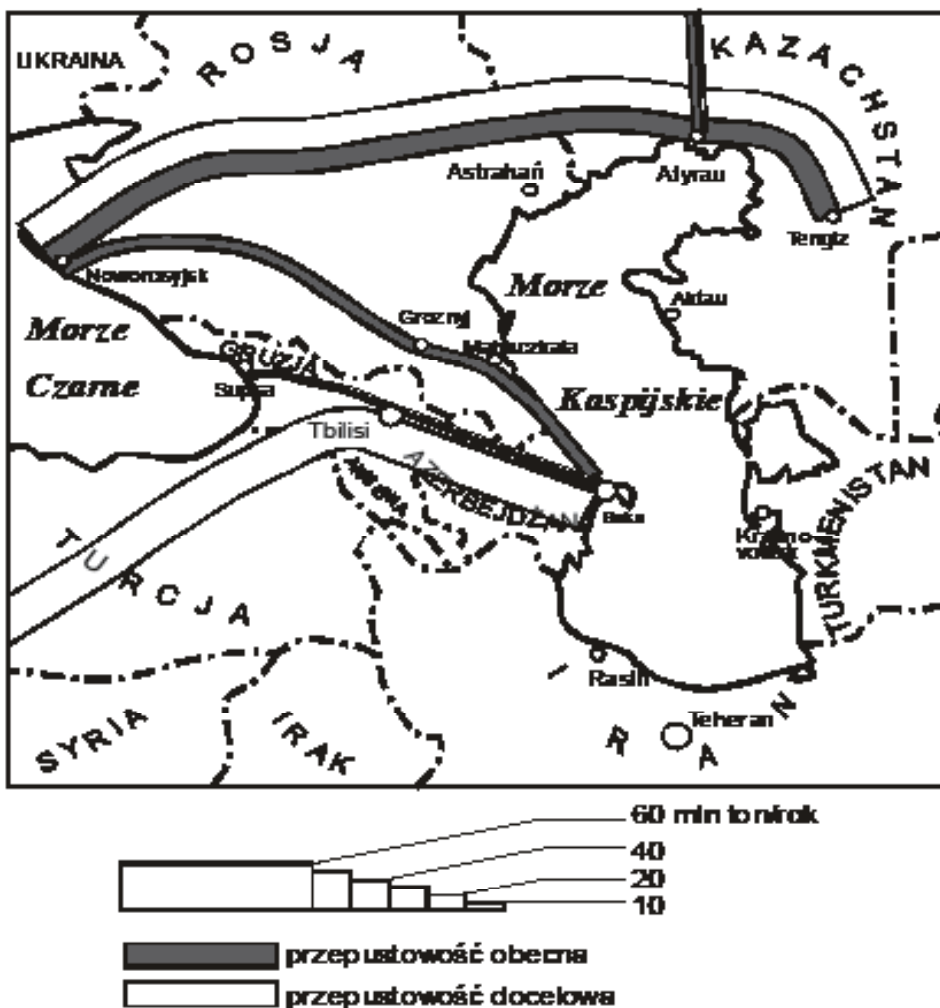
Rurociąg Tengiz–Noworosyjsk miał związać kazachski przemysł naftowy z Rosją, jednakże Kazachstan włączył się także w popierany przez amerykańską administrację transkaukaski rurociąg naftowy BTC⁴ z Baku do tureckiego portu Ceyhan⁵ na Morzu Śródziemnym (ryc. 6). Długość rurociągu BTC wynosi 1767 kilometrów (z tego 443 km na terytorium Azerbejdżanu, 248 km Gruzji, 1076 km Turcji). Realizacja tego projektu umożliwia zaopatrzenie rynków Europy Zachodniej w ropę naftową z ominięciem cieśniny Bosfor, ale także Rosji i Iranu. BTC – najdroższy obiekt tego typu na świecie – uważany jest za inwestycję wysoce ryzykowną, ponieważ zakładana opłacalność zostanie osiągnięta przy przepustowości 50 mln ton ropy rocznie. Główny strumień ropy skierowany do BTC pochodzi z Azerbejdżanu, który produkuje ok. 14 mln ton ropy rocznie i nawet gdyby zrealizowano

⁴ W konsorcjum zarządzającym BTC udziały mają: British Petroleum (30,1%), SOCAR (25%), Unocal (8,9%), Statoil (8,71%), TPAO (6,53%), ENI (5%), Total (5%), Itochu (3,4%), ConocoPhillips (2,5%), INPEX (2,5%), Amerada Hess (2,36%). (azernews.net, day.az, gazeta.kz, inform.kz).

⁵ Port ten przystosowany jest do obsługi jednostek o dużej ładowności.

plany podwojenia tej produkcji, to zakładana przepustowość nie zostałaby osiągnięta. Stąd z punktu widzenia inwestorów dużym osiągnięciem było podpisanie tuż przed oficjalnym otwarciem inwestycji porozumienia między Azerbejdżanem i Kazachstanem o docelowym transporcie rurociągiem BTC 25 mln t kazachskiej ropy.

Ryc. 6. Ropociągi istniejące i planowane w rejonie Morza Kaspjskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych osw.waw.pl

Podsumowując można stwierdzić, że pomimo zaznaczającej się tendencji spadku światowego wydobycia, ropa naftowa jest nadal ważnym surowcem strategicznym i przedmiotem konfrontacji o charakterze politycznym i ekonomicznym. Znane z przeszłości kryzysy naftowe skłaniają importerów tego surowca do zapobiegania skutkom perturbacji zaopatrzeniowych i dywersyfikacji źródeł zaopatrzenia. Destabilizacja w Zatoce Perskiej wzmożła

zainteresowanie inwestorów i importerów ropy zasobami kaspijskimi. Bogactwa surowcowe tych państw przyciągnęły w ten rejon najważniejsze koncerny światowe. Głównymi beneficjentami inwestycji zagranicznych okazały się państwa posiadające surowce energetyczne, zwłaszcza Kazachstan i Azerbejdżan. Większość napływającego kapitału skierowana była do sektora paliwowego. Zagraniczni inwestorzy przyczynili się do wzrostu wydobycia ropy naftowej w tych krajach oraz do rozwoju infrastruktury transportowej umożliwiającej eksport surowca. Jednak dość skomplikowane położenie geopolityczne opóźnia czy wręcz hamuje realizację projektów inwestycyjnych. Ważną rolę nadal pełni na omawianym obszarze Rosja, która dąży do zachowania pozycji regionalnego monopolisty tranzytowego kaspijskiej ropy.

Literatura

- BP Statistical Review of World Energy, June 2006.
Gulf Publishing Company, „World Oil”, Vol. 227, No. 9 (September 2006).
Janusz-Pawletta B., 2006, *Raport: Zasoby Morza Kaspijskiego: Wydobycie i transport do Europy. Aspekt prawnomiędzynarodowy*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, 1–2006.
Kaspijska ropa i gaz – realia pod koniec roku 2000, 2001, „Prace OSW”, Zeszyt nr 1, Warszawa.
Kazachstan: regionalny przykład sukcesu, Tadżykistan: czas próby, Uzbekistan: najważniejsze źródło niestabilności w Azji Centralnej?, 2004, „Prace OSW”, Zeszyt nr 15, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa.
Kłopotliwe bogactwo – sytuacja i perspektywy sektorów ropy i gazu na obszarze byłego ZSRR, 2003, „Prace OSW”, Zeszyt nr 12, Warszawa.
Konflikty zbrojne na obszarze postradzieckim, 2003, „Prace OSW”, Zeszyt nr 9, Warszawa.
PennWell Corporation, „Oil & Gas Journal”, Vol. 104.47 (December 18, 2006).
Raport o światowym rynku energii, 2005, RWE Aktiengesellschaft, Essen, www.rwe.com
Zagórski J., 2005, *Aktualia ropy naftowej i gazu ziemnego*, „Przegląd Geologiczny”, vol. 53, nr 10/1. www.peakoil.ie/newsletters

Influence of international conditions on oil excavation in the Caspian Sea region

The development of world's economy and the rise in world's population are connected with a constantly growing demand for energy. The second half of the 20th century was marked by a particularly rapid increase in exploitation of fuel resources, and by a growth in the role of oil and natural gas in the structure of primary fuels utilization. Nowadays oil covers about 40% of the primary fuels utilization in the world. The richest reserves of oil are located around the Persian Gulf (about 65%). Saudi Arabia, Kuwait, Bahrain, Qatar, the United Arab Emirates, Iran and Iraq provide around 30% of the world's supply of petroleum. The instability of the region and the threat from the Muslim fundamentalism make the Western European countries and the US search for alternative sources of that fuel. The Caspian region became an area of excellent economic promises. After the collapse of the USSR and the discovery of rich oil reserves in the Caspian Sea bed, the world's interest in the region grew significantly. The Caspian Sea oil reserves have been estimated for 163 billion barrels, which is around one fourth of the confirmed total Middle East resources.

This article presents the problems of different variants of dividing the Caspian Sea, location of oil resources in the region, and the methods and location of its distribution.